

unicef

jokaiselle lapselle

LAPSEN OIKEUS!

– materiaali alakoulujen
ihmisoikeuskasvatukseen

4

OIKEUS ELÄMÄÄN JA
KOKONAISVALTAISEEN KEHITYKSEEN

Sisältö

Johdanto	3
1. Lapsen oikeus! –materiaalin esittely.....	3
2. Käyttöohjeet materiaalin 4. osaan: Oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen	4
3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?.....	6
4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?.....	7
Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan muistilista:.....	8
Oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan -harjoituksia	9
1. Missä lapset nukkuvat? -keskustelu ja kuvan tekeminen (1.–6. luokka)	9
2. Kaikki mukaan leikkiin! - pienoisnäytelmät (1.–4. luokka)	10
3. Lelu kierrätysmateriaalista -askartelutehtävä (1.–6. luokka)	11
Materiaalivinkkejä leikkeihin	11
Oikeus olla tekemättä työtä -harjoituksia	12
4. Minä jouduin töihin! -video ja keskustelu lapsityövoimasta (3.-6. luokka)	12
5. Missä vaatteesi on valmistettu? (5.–6. luokka, soveltaen pienemmille).....	14
Myös pakolaislapselle kuuluvat kaikki lapsen oikeudet -harjoituksia	15
6. Suomessa evakot saivat apua UNICEFiltä -video ja keskustelu (3.-6. luokka).....	15
7. Pakolaislapsen tarina tarvitsee onnellisen lopun -empatiaharjoitus (3.–6. luokka)	16
Materiaalivinkkejä pakolaisuuden käsittelemiseen.....	18
Oikeus nimeen ja kansalaisuuteen -harjoituksia	19
8. Nimet kiertoon! -leikki ja keskustelu syntymärekisteröinnin merkityksestä (1.–6. luokka)	19
Oikeus perheeseen ja huolenpitoon -harjoituksia	21
9. Asimiinan tarina perheiden moninaisuudesta (1.–2. Luokka)	21
10. Yhtä perhettä -harjoitus monenlaisista perheistä. (1.–6. luokka)	22
11. Perhe — huolenpidon ja hoivan perusyksikkö (1.–6. luokka)	23
Oikeus terveyteen ja riittävään elintasoon -harjoituksia	24
12. Näkymättömät taudinaiheuttajat -mielikuvaharjoitus (1.-6. luokka).....	24
13. ”Sun kantsii välttää bakteerii” -räppi terveyden puolesta (3.–6. luokka)	26
14. Rauhan tarina – sairaalahoidon turvin aikuiseksi -video ja keskustelu (1.–6. luokka)	27
Oikeus koulunkäyntiin, tietoon ja oppimiseen -harjoituksia	28
15. Mitä koulu merkitsee? -video ja keskustelu (1.–6. luokka).....	28
16. Mielipidejana koulunkäynnistä (1.–6. luokka)	29
Lähteet, tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin	30
LIITTEET	32
Kaikki mukaan leikkiin! -näytelmät (LIITE).....	32
Asimiinan tarina: Perheet puistossa (LIITE)	33
Lapsella on oikeus -kortit (LIITE).....	34
Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE)	35

Materiaali on tuotettu ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroin.
Työryhmä: Suomen UNICEFiltä Inka Kyllönen, Anna Veele, Annika Junnonaho, Mia Malama.
Kannen kuva: © UNICEF/Suomi 2018/Hanna-Kaisa Hämäläinen
Taitto: Point Panic Oy / Pauliina Lindholm
© Suomen UNICEF ry 2018
Kopiointi sallittu opetuskäyttöön

Johdanto

1. Lapsen oikeus! -materiaalin esittely

Lapsen oikeus! – materiaali alakoulujen ihmisoikeuskasvatukseen tukee uuden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) mukaista ihmisoikeuskasvatusta ja laaja-alaista osaamista. Materiaalin tarkoituksena on edistää oppilaiden lapsen oikeusosaamista, etenkin vahvistaa taitoja ja tahtoa toimia sekä omien että muiden ihmisoikeuksien puolesta

Lapsen oikeus! -materiaali edistää opetussuunnitelman toteutumisen lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattua valtion velvollisuutta huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet, sekä perusopetuslakiin kirjattua perusopetuksen tavoitetta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja kasvattaa eettisesti vastuunkykyisiä oppilaita.

Lapsen oikeuksien tunteminen ja edistäminen ovat myös edellytys YK:ssa sovitun kestävän kehityksen ohjelman, **Agenda 2030:n, kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseksi.**

Lapsen oikeus! -materiaali muodostuu neljästä osasta, joissa on helposti ja nopeasti käyttöön otettavia harjoituksia. Harjoituksissa lapsen oikeuksia käsitellään toiminnallisesti ja monipuolisesti. Materiaalissa on harjoitusten lisäksi tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta ja ihmisoikeuskasvatuksesta, ihmisoikeuskasvattajan muistilista sekä vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin osat ja osissa olevat harjoitukset toimivat erinomaisesti yksittäisinä.

Materiaali toimii myös lapsen oikeuksien ympärille rakentuvan monialaisen oppimiskokonaisuuden, ”ilmiön”, suunnittelun ja toteuttamisen tukena. Opetuksen järjestäjä on velvoitettu vuosittain toteuttamaan yhden opetusta eheyttävän monialaisen oppimiskokonaisuuden, esimerkiksi opintojakson tai teemaviikon, jonka tavoitteena on tarkastella oppilaiden elämään ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kokonaisuuksina ja oppiainerajat ylittäen. Suomen UNICEF suosittelee kouluja valitsemaan teemaksi lapsen oikeudet.

Ensimmäinen osa *Lapsen oikeudet yleisesti* johdattaa toiminnallisten harjoitusten ja keskustelutehtävien avulla ihmisoikeusajattelun periaatteisiin ja lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön. Se on suositeltavaa käsitellä ensin.

Toinen osa *Oikeus osallistua ja vaikuttaa* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen perusperiaatteeseen, jonka mukaan lapsen näkemystä tulee kunnioittaa. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla oppilaat harjoittelevat mielipiteen ilmaisemista, perustelemista ja toisten näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista. Lisäksi osassa on toimintatapaehdotuksia, joiden avulla oppilaat voivat harjoitella yhteiskunnallista vaikuttamista tai osallistua koulussa toteutettavan, lapsen oikeuksiin liittyvän, monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnitteluun.

Kolmas osa *Moninaisuus, yhdenvertaisuus ja oikeus syrjimättömyyteen* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen syrjimättömyyden periaatteeseen. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla kehitetään itsetuntemusta ja toisten kunnioittamista, ja ymmärretään jokaisen oikeus syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen. Harjoituksissa tuodaan esiin vaatimus globaalista yhdenvertaisuudesta ja pohditaan sekä valtion vastuuta että jokaisen ihmisen mahdollisuuksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Neljäs osa *Oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen* liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteeseen siitä, että jokaisella lapsella on oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen (artikla 6). Osa sisältää monipuolisia ja toiminnallisia harjoituksia eri lapsen oikeuksista, jotka kaikki ovat Oikeus elämään ja kehitykseen -yleisperiaatteen toteutumisen ehtoja. Harjoituksissa pohditaan, miksi oikeus on tärkeä, miten se toteutuu omassa elämässä tai maailmassa ja miten oikeutta voisi edistää.

2. Käyttöohjeet materiaalin osaan *Oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen*

”Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.”

6. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

Nyt edessäsi on materiaalin neljäs osa Lapsen oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen.

Lapsen oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen on lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaate. Periaatetta havainnollistaa hyvin Lapsen oikeuksien timantti -harjoitus, jossa oppilaiden tulee asettaa oikeudet timantin muotoon tärkeysjärjestykseen (Osa 1, harjoitus 3.). Lopputuloksena on, että kaikki oikeudet ovat tärkeitä, koska jos minkä tahansa ottaa lapselta pois, ei hänen oikeutensa elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen toteudu.

Lapsen oikeus! -materiaalin neljännessä osassa on harjoituksia, joissa käsitellään eri lapsen oikeuksien merkitystä sekä toteutumista Suomessa tai globaalisti. Harjoitukset on ryhmitelty jonkin oikeuden alle, mutta moni harjoitus soveltuu kuitenkin usean eri oikeuden käsittelyyn.

Jokaiseen harjoitukseen on merkitty suositeltu kohde-ryhmä ja harjoituksen arvioitu kesto, tavoite, tarvittavat materiaalit ja esimerkkejä eri oppiaineiden opetus-suunnitelmien tavoitteista ja sisällöistä, joita harjoitus tukee, sekä ohjeet ja mahdollisesti vinkkejä jatkokäsittelyyn.

Opettaja on ryhmänsä paras asiantuntija. Harjoitukset on suunniteltu niin, että ne on mahdollista ottaa nopeasti käyttöön ja niitä on helppoa soveltaa oman ryhmän mukaisiksi.

Tärkeää on jokaisen harjoituksen yhteydessä purkaa harjoitus eli keskustella, miltä harjoitus tuntui ja heräsiikö siitä kysymyksiä, sekä kerrata, miten harjoitus liittyy lapsen oikeuksiin ja miten oppilas omalta osaltaan voi edistää oikeuden toteutumista. Harjoituksiin liittyvät lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat ovat tiedoksi opettajalle – niitä ei sellaisenaan tarvitse käydä läpi oppilaiden kanssa. Harjoituksiin on kirjattu vinkkejä, miten oikeuden merkityksen voisi oppilaille sanoittaa.

Julkilausumia lapsen oikeuksien sisällyttämisestä opetukseen:

”YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.”

– Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, s. 15,
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

"Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. [--] Oppilaat oppivat tuntemaan Lapsen oikeuksien sopimuksen pääperiaatteet ja pohtivat, mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan."

– Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

"Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti."

– 42. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989)

"Valtioiden tulee varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot koulutuksen kautta, joka arvostaa esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä."

– Tavoite 4.7., YK:n Kestävän kehityksen ohjelma, Agenda 2030 (2015)

"Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista."

– 29. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?

Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksessa 20.11.1989.

Lapsen oikeuksien sopimus syntyi turvaamaan lasten erityisiä tarpeita ja heidän asemaansa aikuisten maailmassa. Sopimukseen on kirjattu yhteisesti hyväksytyt oikeudet, jotka katsotaan ihmisarvoisen lapsuuden edellytyksiksi "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta. Sopimuksen suunnittelussa oli mukana valtioiden päättäjiä, eri alojen asiantuntijoita sekä UNICEFin ja muiden kansalaisjärjestöjen edustajia.

Oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa

Lapsen oikeuksien sopimus on osa ihmisoikeusjärjestelmää ja sitä ohjaavat ihmisoikeussopimusten yleisperiaatteet. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa (universaaliuden periaate). Sopimukseen on valittu lapsen elämän ja kehityksen kannalta kaikkein välttämättömimmät oikeudet (perustavanlaatuisuus). Lisäksi oikeudet ovat keskenään yhtä tärkeitä (jakamattomuus), ne kuuluvat jokaiselle ihmisyyden perusteella, eikä yhtään niistä voi ottaa kenenkään pois (luovuttamattomuus). Lapsen oikeuksien sopimus koskee jokaista alle 18-vuotista.

Sopimuksen sisältö

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen.

Sopimuksen 54 artiklaa voi jakaa kolmeen osaan seuraavasti:

1. Artiklat 1 – 41: käsittelevät oikeuksia, joita lapsella on: kehitykseen, nimeen, kansalaisuuteen, yhdenvertaiseen kohteluun, koulutukseen, ravintoon, perhe-elämään, osallistumiseen, leikkiin, suojeeluun, terveyteen, hätäapuun
2. Artiklat 42 – 45: käsittelevät sopimuksen täytäntöönpanoa ja tähän liittyvää seurainta
3. Artiklat 46 – 54: käsittelevät sopimuksen voimassaoloa

Vaikka lapsen oikeudet on pyritty kattavasti kirjaamaan sopimukseen, ei kyseessä ole muuttumaton asiakirja. Uudenlaiset ongelmat ja muuttuvat olosuhteet vaativat sopimuksen päivittämistä ja uudelleenarviointia. Eräs tällainen kehitysaskel tapahtui toukokuussa 2000, kun sopimukseen liitettiin kaksi lisäpöytäkirjaa, toinen lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin

ja toinen koskien lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa. Vuonna 2011 sopimukseen liitettiin kolmas lisäpöytäkirja lasten valitusoikeudesta, jonka tavoitteena on vahvistaa sopimuksen täytäntöönpanoa ja valvontaa.

Lapsen oikeus – valtion velvollisuus

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaavaksi – näin on tehnyt 196 valtiota, Suomi vuonna 1991! Vuonna 2018 sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan yksi maa: Yhdysvallat. Maat raportoivat lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanosta YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jonka tehtävänä on tarkkailla, että maat toimivat lasten edun mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimus on ensimmäinen valtioita laillisesti sitova ihmisoikeusasiakirja, joka käsittelee lapsen oikeuksia laajasti – Lapsen oikeuksien julistus vuodelta 1959 oli hyvin yleisluontoinen eikä sitonut valtioita oikeudellisesti. Sopimus velvoittaa valtiot toimimaan jokaisen lapsen parhaaksi, heidän erityistarpeensa huomioiden ja mielipiteitään kuunnellen. Lisäksi sopimus velvoittaa valtioita edistämään sopimuksen tunnettuutta kansalaisten keskuudessa ja kantamaan kansainvälisesti vastuuta lasten aseman parantamisesta.

Tärkeä nyt ja tulevaisuudessa

Maailmansotien inhimillinen kärsimys ja historiassa tapahtuneet suuret ihmisoikeusloukkaukset, kuten juutalaisten vainot Hitlerin natsisaksassa, ovat monien ihmisoikeussopimusten synnyn taustalla. Nämä julmat tapaukset ovat osoittaneet, että tarvitaan erityisiä, kansainvälisiä sopimuksia turvaamaan erityisryhmien – kuten lasten – asema valtioiden sisällä. Lapsen oikeuksien sopimus on muuttanut hallitusten ja yksittäisten ihmisten asenteita lapsia kohtaan. Sopimus oli ja on yhä ratkaisevan tärkeä sen turvaamiseksi, että maailman lapset tunnustetaan varauksetta ihmisiksi ja persooniksi, ja että kaikille heille kuuluvat samat oikeudet.

Valitettavasti, huolimatta lainsäädännöstä, oikeudet eivät toteudu kaikkialla ja kaikkien lasten kohdalla. Sopimukset eivät poista inhimillistä kärsimystä kokonaan, eivätkä ne anna takuuta onneen, mutta niiden olemassaolo kuvastaa tahtoa taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Ja lopulta, tosin pienin harppauksin, sopimukset vaikuttavat positiivisesti erityisryhmien asemaan esimerkiksi uusien lakien muodossa. Siksi oikeuksista on tärkeää keskustella, jotta aikuiset ja lapset tuntevat lapsen oikeudet ja osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.

Lapsen oikeuksien sopimus on UNICEFin työn perusta ja voima

UNICEF on YK:n lastenjärjestö, jonka tavoitteena on, että oikeudet toteutuvat kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. UNICEF työskentelee yhdessä paikallisten viranomaisten kanssa ja tavoitteena on, vahvistaa maiden

omia järjestelmiä siten, että ne pystyvät pitämään hyvää huolta lapsista. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapset saavat kasvaa ja käydä koulua terveenä, pelkäämättä väkivaltaa ja riistoa. Oikeuksien toteutuminen on sekä itseisarvo että välttämätön edellytys kestäväälle kehitykselle kaikkialla maailmassa.

4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kaikkea kasvatasta, tiedotusta ja toimintaa, jonka tarkoituksena on tehdä ihmisoikeussopimuksia tunnetuksi ja edistää ihmisoikeuksien kunnioitusta ja toteutumista kaikkialla maailmassa. Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus, joka määrittelee erityiset lasten ihmisoikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus myös velvoittaa ihmisoikeuskasvatukseen – sopimuksen 42. artiklan mukaan valtion on huolehdittava, että jokainen kansalainen tuntee lapsen oikeudet.

Gloaalikasvatus on yleisnimitys kasvatukselle, jolla pyritään vastaamaan globaalin maailman yhteiskunnallisen kasvatuksen haasteisiin. Globaalikasvatuksen päämääränä on rakentaa oikeudenmukaisempaa, ihmisoikeuksia kunnioittavaa ja kestäväää maailmaa. Perusopetuksen tehtävää määriteltäessä opetussuunnitelmassa todetaan, että ”globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti”.

Ihmisoikeus- ja globaalikasvatuksen avulla pyritään voimistamaan ihmisoikeuskulttuuria vaikuttamalla kokonaisvaltaisesti tietoihin, taitoihin, asenteisiin ja arvoihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin...

- **...tiedollisina tavoitteina on esimerkiksi pohtia,**
 - mitä oikeus käytännössä tarkoittaa.
 - miksi oikeus on tärkeä.
 - miten oikeuden toteutumisesta huolehditaan (laillisuus).
 - miten oikeus toteutuu omassa elämässä, Suomessa ja globaalisti.
- **...taidollisina tavoitteina on esimerkiksi oivaltaa,**
 - mitä voi tehdä oikeuden puolustamiseksi ja edistämiseksi omassa elämässä, lähiympäristössä, Suomessa ja globaalisti.
- **...asenne- ja arvokasvatuksen tavoitteina on esimerkiksi vahvistaa**
 - tahtoa toimia ihmisoikeuksien puolesta
 - uskoa vaikutusmahdollisuuksiin kasvaa.
 - empatiataitoja.
 - tunnetta, että oikeuden puolustaminen ja edistäminen on tärkeää

Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan MUISTILISTA

- **Muista ihmisoikeusperustaisuus** kaikessa opetuksessa. Myös harjoitusten ohjeistamisen ja tekemisen tulee vahvistaa yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.
- **Huomioi oppilaiden osallistuminen** jokaisessa harjoituksessa.
- **Luo turvallinen ja moninaisuutta arvostava tila** identiteetin kehittymiselle. Puheissa ja toiminnassa on vältettävä sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai mihinkään muuhun tekijään liittyviä yleistyksiä ja ennakkoletuksia ja pyrittävä purkamaan niitä.
- **Vältä stereotyyppien vahvistamista.** Jokaisesta maailman osasta on annettava monipuolinen kuva ja jokaista lasta on käsiteltävä aktiivisena toimijana, ei esimerkiksi avun kohteena tai uhrina.
- **Tee ymmärrettäväksi, mutta älä yksinkertaista liikaa.** Sen lisäksi, että pohditaan, miten asiat ovat, on keskusteltava, miksi asiat ovat siten kuin ovat, mitä mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi tehdään ja mitä jokainen voi tehdä.
- **Pura harjoitukset.** Jokaisen harjoituksen jälkeen on keskusteltava, miltä harjoitus tuntui ja miten se liittyy ihmisoikeuksiin sekä varmistettava muistilistan osien toteutuneen.
- **Huomioi ihmisoikeusperustaisuus kaikessa** koulun toimintakulttuurin kehittämisessä. Koulun kaiken toiminnan, hallinnon ja suunnittelun, opetuksen ja vuorovaikutuksen, tulee rakentua ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja ihmisoikeuskulttuurin vahvistamiselle.

Oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan -harjoituksia

”Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.”

31. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

1. Missä lapset nukkuvat? -keskustelu ja kuvan tekeminen (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• käsitellä hyvän ja riittävän unen merkitystä sekä keinoja hyvän unen saamiseksi • oivaltaa, että lapset kaikkialla maailmassa tarvitsevat hyvät yöunet ja tarve nukkua on universaali • ilmaista mielipiteensä kuvataiteen keinoin
TARVIKKEET 	paperia ja kyniä tai vaihtoehtoisesti kamera tai tabletti kuvan ottamista varten
KESTO 	Keskustelu 15 min. + piirros 45 min.
OPS 	1.–2. luokka. YM: T14, T15, S5 US: T6, T7, S3, ET: T1, T2, T8, S3 3.–6. luokka. YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3

OHJEET:

- Kerro, että jokaisella lapsella on oikeus lepoon. Harjoituksessa käsittelette levon tärkeyttä ja pohditte, miten hyvän unen voi turvata.
- Pyydä oppilaita keskustelemaan kaverin kanssa: Miten he ovat nukkuneet viime yönä? Kuinka paljon he yleensä nukkuvat? Mikä auttaa heitä nukkumaan hyvin? Mikä mahdollisesti häiritsee unta?
- Keskustelkaa, miksi uni on tärkeää? (esim. kehon ja aivojen on levättävä; lepo vaikuttaa myös mielialaan, keskittymiskykyyn, onnettomuusriskiin, ruokahuluun ja makeanhimoon)
- Pyydä oppilaita tekemään lista hyvän unen ehdoista.
- Pyydä oppilaita kuvittamaan hyvän unen edellytykset esimerkiksi piirtämällä tai valokuvaamalla
 - jokin asia, joka auttaa heitä nukkumaan hyvin.
 - pohjapiirustus ja sisustus suunnitelma unelmiensa makuuhuoneesta.
- Kootkaa piirrokset tai kuvat näyttelyksi. Voitte äänestää näyttelylle nimen.

PURKU:

- Muistuta, että jokaisella lapsella on oikeus lepoon. Muistuta, että lapsen oikeuksien sopimuksen ja siten myös lain mukaan kotiväki on ensisijainen lapsen tarpeista huolehtija. Mikäli vanhemmilla ei ole tarjota lapselleen kaikkia tämän kehityksen kannalta välttämättömiä asioita on valtion autettava. Esimerkiksi Suomessa kerätään veroja, yhteistä rahaa, aikuisten palkoista ja lähes kaikesta, mitä ihmiset ostavat. Jos vanhemmat eivät voi käydä töissä tai eivät saa paljoa palkkaa, saa perhe tukea valtion yhteisestä kassasta asumiskulujen hoitamiseen, jotta on koti missä nukkua.

2. Kaikki mukaan leikkiin! - pienenäytelmät (1.–4. luokka)

TAVOITE 	• pohtia, millainen on hyvä leikki • oivaltaa, miten oikeus leikkiin ja oikeus syrjimättömyyteen liittyvät toisiinsa • harjoitella ajatusten koostamista tarinaksi • harjoitella ilmaisua draaman keinoin
TARVIKKEET 	Kaikki mukaan leikkiin! -näytelmäaiheet (LIITE) s. 32
KESTO 	45 min.
OPS 	ÄI: T1, T3, S1, YM: T10, T15, S1, S2, S5, S6; US: T6, T7, S3; ET: T5, T6, T8, S1, S3, 3.–4. luokka: ÄI: T1, T3, S1, YM: T8, T10, S2, S6, US: T9, T10, S3, ET: T4, T9, T10, S1, S3

OHJEET:

- Kerro, että seuraavaksi oppilaat tekevät näytelmät hyvästä leikistä.
- Keskustelkaa siitä, millainen leikki on kiva. Miten varmistetaan, että kaikilla on leikissä hyvä mieli?
- Jaa oppilaat ryhmiin.
- Jaa jokaiselle ryhmälle näytelmän aihe. Anna oppilaille aikaa suunnitella näytelmä.

HUOM! Jos ryhmässä ei ole ainuttakaan lukutaitoista oppilasta, lue näytelmän aihe.

- Pyydä oppilaita esittämään pienet näytelmänsä ryhmä kerrallaan.
- Keskustelkaa jokaisen esityksen jälkeen.
 - Pyydä katsojia kertomaan, mitä näytelmässä tapahtui. Oliko näytelmässä onnellinen loppu?
 - Anna esiintyjille mahdollisuus kertoa näytelmästään ja kommentoida muiden oppilaiden vastauksia.
 - Keskustelkaa, ovatko lapset leikkiessään kohdanneet vastaavaa tilannetta. Miten oppilaat ovat toimineet silloin? Mitä oppilaat oppivat näytelmästä?

PURKU

- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus leikkiin. Lisäksi ketään ei saa syrjiä leikeissäkään. Muistuta, että vaikka ei olisikaan paras kaveri jokaisen kanssa, on kaikkien kanssa tultava toimeen ja kenellekään ei saa aiheuttaa pahaa mieltä.

3. Lelu kierrätysmateriaalista -askartelutehtävä (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• kehittää luovuutta • monipuolistaa näkemystä lapsen oikeudesta leikkiin ja leikkimisen luonteesta
TARVIKKEET 	oppilaiden itse keräämät materiaalit, opettajan keräämä lisämateriaali, askartelutarvikkeita kuten liimaa, teippiä, kyniä, nitoja, paperia
KESTO 	ohjeistus edellisenä päivänä 10 min., askarteluun 2 oppituntia
OPS 	1.–2. luokka: YM: T15, S5, S6, US: T6, S3, ET: T5, T9, S3, S4 KÄ: T1, T2, T3, T4, S2 3.–6. luokka: YM: T3, S3, US: T9, T10, S3, KÄ: T1, T8, S3

OHJEET:

Päivä 1:

- Kerro, että seuraavana päivänä oppilaat askartele- vat lelut joko yksin tai parin kanssa. Kerro oppilail- le, että he saavat tehdä millaisen lelun he tahtovat, esimerkiksi auton, avaruussukkulaa, laivan, nuke- n, korun, säilytysrasian tai leikkialustan (koti, uimaran- ta, leikkipuisto, metsä).
- Kerro, että oppilaat saavat koulusta paperia, karton- kia, liimaa, sakset, kyniä, maalia, nitojan, yms.

HUOM! Opettaja valitsee, mitä materiaaleja hän antaa harjoitukseen käyttöön.

- Kerro, että oppilaiden tehtävänä on kerätä kotoaan kierrätysromua uutta lelua varten: peltipurkkeja, korkkeja, pulloja, pestyjä kartonki- tai muovipurkke- ja, pahlavälikkeitä, sanomalehtiä, muovikasseja.

HUOM! Opettaja kerää kierrätysromua varmuuden vuoksi oppilaille

*** Oppilaat ja opettaja keräävät kotona materiaaleja ***

Päivä 2:

- Pyydä oppilaita ottamaan esiin kouluun tuomansa kierrätysromu. Keskustelkaa, että miten oppilaiden mukanaan tuomat roskat pitää kierrättää.
- Pyydä oppilaita suunnittelemaan yksin tai yhdes- sä parin kanssa, minkälaisen lelun he rakentavat. Muistuta, kuinka paljon aikaa on käytettävissä ja tar- peen tulle autta oppilaita rajaamaan suunnitelmiaan. Kerro mihin aikaan lopetatte askartelun ja alatte sii- vota jälkiä.
- Anna oppilaille lupa hakea askartelutarpeet ja aloit- taa askartelu.
- Tunnin lopuksi tai seuraavalla tunnilla voitte pitää lueluettelyn.

PURKU:

- Keskustelkaa, mitä kaikkea roskeen päätyvää voi vie- lä käyttää. Keskustelkaa, kuinka paljon leluja oppi- laat tarvitsevat hyvään leikkiin. Muistuta, että jokai- sella lapsella on oikeus leikkiin. Lelut eivät määritä leikin laatua. Luovuus ja mielikuvitus ovat lapsen tärkeimmät lelut. Lisäksi kierrätyslelut säästävät ympäristöä.

INSPIRAATIOKSI

- Kierrätyskeskus: [OIVA -askarteluopas](#) (pdf)
- Plan International Suomi: [Kierrätysjalkapallo-ohje](#) (pdf)

MATERIAALIVINKKEJÄ LEIKKEIHIN

- Plan International Suomi: [Kaiken maailman leikit](#) -ideapakka (pdf)
"Globaalien pihaleikkien ideapakasta löytyy mo- nenlaisia leikkejä eri puolilta maailmaa. Ideapakka avaa uusia näkökulmia muihin maihin ja kulttuurei- hin hauskan tekemisen kautta. Oivallinen esimer- kiksi välituntileikkeihin. Ideapakka on Ideakosken tuotemerkki."
- Mannerheimin lastensuojeluliitto: [Leikkipankki](#)
"Leikkipankista löydät leikkejä ja vinkkejä hauskaan yhdessäoloon kaikenikäisille. Voit hakea leikkejä joko vapaan sanahaun avulla ja/tai rastittamalla ha- luamasi hakuvaihtoehdot."
- Suomen Partiolaiset: [Leikit](#)
"Suomen Partiolaisten ohjelmamateriaalista löydät sopivia leikkejä eri tarkoituksiin ja eri ikäisille"

Oikeus olla tekemättä työtä -harjoituksia

”Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.”

– 32. artikla, Lapsen oikeuksien sopimus (1989)

4. Minä jouduin töihin! -video ja keskustelu lapsityövoimasta (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, mitä lapsityövoiman käyttö on • oivaltaa, mitä seurauksia lapsityövoiman käytöllä on • oivaltaa, mitä syitä lapsityövoiman hyväksikäytön taustalla on
TARVIKKEET 	Videot Meena joutuu töihin osa 1 , UNICEF 2008 (8:27) ja Meena joutuu töihin, osa 2 . 2008 (9:45)
KESTO 	30 min.
OPS 	1.–2. luokka. YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka. YM: T3, T6, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3 YH: T2, T3, S1, S2

OHJEET:

- Katsokaa Meena joutuu töihin -video (osat 1 ja 2)
- Pyydä oppilaita miettimään videota katsoessa:
 - Miksi Meena ja veli joutuivat töihin?
 - Miltä työnteko tuntui Meenasta?
 - Miksi muut tytöt eivät osanneet lukea?
- Pyydä oppilaita keskustelemaan ja miettimään kolme asiaa, miksi työssäkäynti on haitallista lapsille?
- Kerro, että Meenan tarina oli satu, mutta todellisuudessaakin miljoonat lapset joutuvat töihin. Voit käyttää tukena alla olevaa listaa oppilaiden ikätasolle sopivalla tavalla. (Lähde: [ILO: Child Labour, 2018](#))
 - 152 miljoonaa lasta eri puolilla maailmaa on lapsityövoiman hyväksikäytön uhreja. He ovat lapsia, jotka joutuvat tekemään esimerkiksi liian paljon tai liian raskasta työtä. Työnteko estää heidän oikeuksiensa toteutumisen. Aasiassa ja Tyynen meren alueella 1/14 lapsesta, Afrikassa 1/5 lap-

sesta, Euroopassa ja Keski-Aasiassa 1/25 lapsesta, Arabimaissa 1/35 lapsesta ja Amerikoissa 1/19 lapsesta on lapsityövoiman hyväksikäytön uhri. Lapsityöläisistä 58 % on poikia.

- Lapsityöläisistä eli työtä tekevistä lapsista 7/10 eli 71 % työskentelee maatalouden parissa (kalastus, perheen viljelmät, plantaasit), noin 2 /10 eli 17 % palvelutöissä (esim. kotiapulainen ja katukauppias) ja 1/10 eli 12 % teollisuudessa.
- Suurin syy lapsityövoiman käyttöön on köyhyys. Lapset osallistuvat perheen toimeentulon hankkimiseen, jos vanhemmat ovat köyhiä, sairaita tai heitä ei ole, ja valtio ei maksa sosiaaliturvaa.

HUOM! Globaali köyhyys ja eriarvoisuus ovat monisyisiä ja monimutkaisia kysymyksiä. Oppilaiden kanssa kannattaa pohtia ikätasolle sopivasti myös köyhyyden syitä. Apua pohdintaan saa esimerkiksi maailma.netin artikkelista [Köyhyyden syitä](#) (2006).

- Keskustelkaa siitä, mitä Suomessa tapahtuu, jos vanhemmat sairastuvat tai jäävät työttömäksi. Menisikö alakouluikäinen lapsi töihin tienatakseen rahaa ruokaan? Miksi, miksi ei? (Alle 15-vuotias ei saa mennä Suomessa töihin. Valtio tukee perhettä ja koulu on maksutonta.)
- Keskustelkaas siitä, saavatko lapset auttaa kotona asuvia aikuisia kotitöissä. Varmista, että lapset ymmärtävät, että lapset voivat ja heidän kehityksensä kannalta on jopa hyvä auttaa kotona, mutta lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa heidän muiden oikeuksiensa toteutumista.

PURKU:

- Kertaa, että suurin syy siihen, että lapset joutuvat töihin on köyhyys.
- Kerro, että lapsen oikeuksien sopimuksessa on sovittu, että "lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveytään tai kehitystään." UNICEF ei tuomitse työtä, jonka lapset tekevät kotona, perheen viljelmillä tai pienyrityksessä, kunhan tämä työ ei ole vaaraksi lapsen hyvinvoinnille ja muiden oikeuksien toteutumiselle.

5. Missä vaatteesi on valmistettu?

(5.–6. luokka, soveltaen pienemmille)

TAVOITE 	• ymmärtää, globaalia talousjärjestelmää vaatteiden tuotantoketjujen kautta • pohtia, miksi vaatteiden ja tavaroiden tuotanto painottuu joillekin alueille • pohtia, miten halpatuotanto liittyy lapsen oikeuksiin
TARVIKKEET 	Maailemankartta esim. älytaululle
KESTO 	15 min.
OPS 	1.–2. luokka. YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka. YM: T3, T6, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3 YH: T2, T3, S1, S2

OHJEET:

- Tarkastelkaa maailmankarttaa.
(Esim. www.amcharts.com/visited_countries/)
Käykää yhdessä läpi, missä Suomi sijaitsee ja missä eri maanosat sijaitsevat.
- Pyydä oppilaita katsomaan, missä jokin oma vaate tai tavara on valmistettu.
- Merkitse / pyydä oppilaita merkitsemään maat maailmankartalle.
- Tarkastelkaa karttaa. Keskittyykö vaatteiden tuottaminen jonnekin päin maailmaa? Miksi?
- Kerro, että yritykset pyrkivät useimmiten valmistamaan tuotteensa halvalla, jotta voitto olisi suuri. Keskustelkaa oppilaiden ikätasolle sopivasti, miksi vaatteiden valmistaminen on halvempaa esimerkiksi Bangladeshissa kuin Suomessa?
 - Vaatteita on yleensä halvempi valmistaa maissa, joissa elintaso on alhaisempi ja lainsäädäntö ja lainvalvonta tehottomampaa tai ihmisoikeusnäkökulmasta huonompaa. Opettajalle tiedoksi ja keskustelun tueksi: työvoima ei ole järjestäytynyt kaikkialla eikä siten pysty vaatimaan, työehtojen sopiminen ei ole kaikkialla työntekijöille mahdollista tai sallittua, lainsäädäntö ei ole työntekijän kannalta yhtä hyvä kaikkialla, lainvalvonta ei ole yhtä tehokasta kaikkialla, työvoimasta on liikatarjontaa suuren väestönkasvun maissa
 - [ILO:n selvityksen](#) (2017) mukaan 18 miljoonaa lasta työskentelee teollisuuden parissa, kaivoksilla ja tehtaissa. Lisäksi osa plantaaseilla työskentelevistä lapsista kerää puuvillaa, kahvia tai teetä.
 - Kerro myös, että tiedon lisääntymisen myötä yhä useampi yritys on aiempaa tarkempi alihankkijoidensa työolosuhteista, esimerkiksi siitä, millaiset työolosuhteet vaatemerkin vaatetehtaalla on.

PURKU:

- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus olla tekevä työtä. Työtä tekevä lapsen muutenkaan ihmis-oikeudet eivät toteudu. Lisäksi, jos lapsi tekee päivisin töitä, hän ei pääse kouluun eikä köyhyyden kierre katkea.
- Kerro, että lasten työntekeä estetään ja siihen puututaan sekä lainsäädännöllä että lainvalvonnalla. Monet järjestöt, kuten UNICEF tekevät yhteistyötä yritysten kanssa, jotta lapsen oikeudet huomioitaisiin. Lisäksi kuluttajat – eli jokainen meistä – voi vaatia tietoa siitä, missä ja miten ostetut tuotteet, esimerkiksi vaatteet, valmistetaan.

VINKKI

- 12.6. vietetään kansainvälistä lapsityön vastaista päivää
- Kansainvälinen Puhtaat vaatteet –kampanja lisää tietoisuutta ihmisoikeustilanteesta vaatetehtaissa <http://www.puhtaatvaatteet.fi/>
- Voitte myös keskustella, mistä materiaalista vaatteet ovat valmistettu ja missä materiaalit tuotetaan. Lisätietoa saa esimerkiksi Eettisen kaupan puolesta ry:n Vaatteet -oppimateriaaleista: <https://eetti.fi/materiaalit/oppimateriaalit/vaatteet/>

Myös pakolaislapselle kuuluvat kaikki lapsen oikeudet -harjoituksia

”Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.”

2. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

”Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.”

22. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

6. Suomessa evakot saivat apua UNICEFiltä – video ja keskustelu (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, että Suomessakin on jouduttu pakenemaan ja maan sisäiset pakolaiset (evakot) ja muut sodasta kärsineet lapset saivat apua UNICEFiltä • kehittää empatiataitoja
TARVIKKEET 	UNICEF auttoi nuorta Irja Vuorista -video, UNICEF (2016, 4:18 min.)
KESTO 	15 min.
OPS 	3.–6. luokka. YM: T3, T6, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3 YH: T2, T3, S1, S2

OHJEET

- Kerro oppilaille, että Suomi soti toisessa maailman-sodassa 1939–1945. Noin joka kymmenes suomala-lainen joutui pakenemaan sotaa ja jättämään kotin-sa. Entisen Itä-Suomen, nykyisen Venäjän, alueelta, Karjalasta ja Petsamosta, pakeni sodan aikaan hie-man alle puoli miljoonaa suomalaista. Voit havain-nollistaa näyttämällä Suomen karttaa ajanjaksolta. Maan sisäisiä pakolaisia kutsutaan evakoiksi. Lisäk-si Ruotsiin evakuoitiin noin 80 000 lasta, joista suuri osa palasi Suomeen sodan päättyttyä.
- Katsokaa Irjan tarina siitä, kun hän pakeni kotoaan Itä-Suomesta 6-vuotiaana. Näytä oppilaille [UNICEF auttoi nuorta Irja Vuorista](#) -video. Voit antaa oppilail-le tukikysymyksiä:
 - Ehtivätkö evakot pakata kaiken mukaansa?
 - Miksi ihmiset olivat surullisia matkalla?
 - Mitä Irja ja veli saivat UNICEFiltä?
 - Miten muuten UNICEF auttoi suomalaislapsia?
 - Mitä Irja ajattelee nykyisistä pakolaisista?
- Keskustelkaa tukikysymysten avulla videosta.

PURKU:

- Kertaa, että ihmisoikeussopimusten mukaan jo-kaisella ihmisellä on oikeus hakea turvapaikkaa ja valtion on tarjottava turvapaikka sitä tarvitseval-le. Avuntarvetta ei voi ennakoida, turvapaikkaa voi tarvita yllättäen. Tälläkin hetkellä maailmassa lä-hes 70 miljoonaa ihmistä on joutunut pakenemaan kotoaan joko maan sisällä tai maan rajojen ulko-puolelle sotien, luonnonkatastrofien (esim. maan-järistysten ja tulvien) tai vainon takia. Lisäksi ilmas-tonmuutoksen takia yhä useamman pitää muuttaa pois kotiseuduiltaan kuivuuden ja sitä seuraavan ruoan ja veden puutteen takia.
- Monet kansainväliset järjestöt, kuten UNICEF, auttoi-vat toisen maailmansodan uhreja ja auttavat katast-rofien, sotien ja vainojen uhreja tänäkin päivänä.
- Ihmisoikeussopimuksissa maat ovat sitoutuneet tar-joamaan suojelua ja turvaa apua tarvitseville ihmi-sille. Lapsen oikeuksien sopimuksessa on erikseen sovittu valtioiden velvollisuudesta huolehtia pako-laislasten oikeuksien toteutumisesta.

7. Pakolaislapsen tarina tarvitsee onnellisen lopun -empatiaharjoitus (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, miksi ihmiset joutuvat pakenemaan kodeistaan • ymmärtää, missä maailman pakolaiset ovat. • eläytyä pakolaislapsen asemaan ja kasvattaa empatiataitoja
TARVIKKEET 	paperia, kyniä, Unfairy Tales: Mustafa goes for a walk -video, UNICEF (2016, 2:15 min.), Syrian refugee Mustafa, 14, one year on -video, UNICEF (2016, 2:02 min.)
KESTO 	1–2 oppituntia
OPS 	3.–6. luokka. YM: T3, T6, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3 YH: T2, T3, S1, S2

OHJEET:

HUOM! Videot ovat englanniksi. Videot kannattaa katsoa etukäteen ja tulkata opetustilanteessa englanninkielisiä tekstejä oppilaille heidän katsoessaan videota. Videot käännetään suomeksi 2019.

- Kerro, että tutustutte maailman pakolaistilanteeseen. Katsotte erään pakolaislapsen tarinan, minkä jälkeen oppilaiden tehtävänä on keksiä lapsen tarinalle onnellinen loppu. 5.–6. luokkalaisten kanssa voi katsoa Mustafan oman kertomuksen tilanteestaan vuoden kuluttua ensimmäisen videon kuvauksesta.
- Käykää aluksi keskustellen läpi perustietoja maailman pakolaistilanteesta: miksi maailmassa on pakolaisia, ketkä pakenevat, missä pakolaiset ovat ja mistä he saavat turvaa?

Taustatietoa opettajalle keskustelun tueksi:

- Maailmassa on 68,5 miljoonaa ihmistä, jotka ovat joutuneet pakenemaan kotoaan vainon, sodan, väkivallan tai ihmisoikeusrikkomusten takia. Määrä on noin kaksi ja puoli kertaa Pohjoismaiden (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Islanti) asukasmäärä yhteensä. Kotinsa jättämään joutuneista suurin osa (62%), noin 40 miljoonaa, on maan rajojen sisällä paenneita ei maansisäisiä pakolaisia, 25,4 miljoonaa on pakolaisia eli maan rajojen ulkopuolelle paenneita ja kansainväliseen suojeluun oikeuttavan pakolaistatutuksen saaneita ihmisiä ja 3,1 miljoonaa on turvapaikanhakijoita eli toisesta maasta turvaa ja suojelua hakeneita ihmisiä.

- Pakenemaan joutuneista puolet (52 %) on alle 18-vuotiaita eli lapsia. Arvion mukaan vuonna 2017 173 800 lasta on hakenut turvapaikkaa tai päätenyt pakolaisleirille ilman vanhempia (noin Turun asukasluku).
- Yli 2/3 maailman pakolaisista, kotimaan ulkopuolelle paenneista, tulee vain viidestä maasta: Syyria, Afganistan, Etelä-Sudan, Myanmar, Somalia. Katsokaa kartalta, missä on Syyria. Kerro, että Syyriassa on ollut sisällissota vuodesta 2011 alkaen. Syyrian 20 miljoonasta asukkaasta 3/5 eli 12 miljoonaa on joutunut jättämään kotinsa ja etsimään turvaa. Näistä puolet eli 6 miljoonaa on etsinyt turvaa maan ulkopuolelta.
- Turvallisilla mailla on velvollisuus tarjota suojelua pakolaisille Geneven sopimuksen (1951) mukaan. 85 % maailman pakolaisista elää pakolaisleireillä tai on hakenut ja saanut turvaa kehittyvistä ja köyhistä maista. Vauraat maat ottavat vastaan kiintiöpakolaisia eli tarjoavat uuden kotimaan pakolaistatutuksen saaneille tai myöntävät oleskelulupia turvapaikanhakijoille. Suomi on sitoutunut vastaanottamaan vuosittain 750 [kiintiöpakolaista](#) (2018)

LÄHDE:

[Global Trends 2017](#), UNHCR, 2018.

- Katsokaa [Unfairy Tales: Mustafa goes for a walk](#) -video. Pyydä oppilaita pohtimaan videota katsoessa seuraavia kysymyksiä: (voit kirjoittaa kysymykset taululle)
 - Miksi Mustafa pakeni?
 - Mistä Mustafa joutui luopumaan?
 - Mihin Mustafa päätyi?
 - Miten lapsen oikeudet toteutuvat Mustafan kohdalla? Voit pyytää oppilaita avaamaan kännykän näytölle keskustelun tueksi Suomen UNICEFin sivulta löytyvän [Lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennettyä](#).
- Keskustelkaa kysymyksistä videon jälkeen.
- Kerro, että oppilaiden tehtävänä on kuvitella sadulle onnellinen loppu. Jaa oppilaille tarvikkeet ja pyydä heitä piirtämään, kirjoittamaan tai keksimään pienoisnäytelmää siitä, millaista on Syyrian sotaa paenneen Mustafan elämä vuoden kuluttua. Voit kirjoittaa taululle apukysymyksiä
 - Kuka tai mikä auttoi Mustafan tilanteen parantamisessa?
 - Missä ja kenen kanssa Mustafa asuu?
 - Mitä Mustafa tekee päivisin?
 - Mistä Mustafa haaveilee?
 - Miten lapsen oikeudet toteutuvat Mustafan kohdalla?
- Anna oppilaiden vuorotellen esitellä näkemyksensä siitä, millaista Mustafan elämä on vuoden kuluttua videosta.

JATKOKÄSITTELY 5.–6. luokkalaisille. Nuorempien oppilaiden kanssa siirry suoraan purkuun.

- Katsokaa video Mustafan tilanteesta vuosi ensimmäisen videon jälkeen: [Syrian refugee Mustafa, 14, one year on](#).
- Pyydä oppilaita pohtimaan videota katsoessa:
 - Missä ja kenen kanssa Mustafa asuu?
 - Mitä Mustafa kertoo uuden kotimaan asukkaista ja miten hän toivoisi heidän suhtautuvan pakolaisiin ja maahansa?
- Keskustelkaa kysymyksistä videon jälkeen.
 - Tuo esiin, että suomalaiset ovat monen näköisiä, monen värisiä ja puhuvat montaa kieltä. Monet suomalaiset ovat kyllästyneitä, että heiltä kysytään, mistä he ovat kotoisin, vain siksi, että heidän ihonsa on erivärinen kuin kysyjällä.

- Tuo esiin, kertaa, että pakolaislapset ovat paenneet kotimaastaan sotaa ja terrorismia. Joillain ihmisillä voi olla vahvoja ennakkoluuloja toisia ihmisiä kohtaan esimerkiksi silloin, kun toisen ihmisen ihonväri tai uskonto poikkeaa hänen omastaan. Videon perusteella voimme aavistella, että Mustafa on törmännyt elämässään virheelliseen ennakkoluuloon siitä, että islaminuskoiset ihmiset ovat terroristeja. Tällaisten ihmisiä leimaavien ajatusten levittäminen on väärin ja vahingollista. Yhdenvertainen kohtelu ja syrjimättömyys ovat jokaisen ihmisen oikeuksia. Lisäksi on laitonta ja kunnianloukkaus syyttää syytöntä terroristiksi.

PURKU:

- 1.-4. -luokkalaisille oppilaille, jotka eivät nähneet jatkovideota, kerro että tarina oli totta. Vuosi videon tapahtumien jälkeen Mustafa asui Saksassa ja kertoi olevansa onnellinen.
- Keskustelkaa, miltä harjoitus tuntui ja millaisia ajatuksia oppilailla heräsi.
- Varmistu, että oppilailla on olo, että he ovat turvassa ja että maailmassa tehdään paljon töitä rauhan saavuttamiseksi ja pakolaisten auttamiseksi.
- Kerro, että maailman maat ovat sitoutuneet lapsen oikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle, pakolaislapsen oikeuksien toteutumisesta tulee huolehtia ja lapsella on oikeus muun muassa lähtökohtaisesti elää vanhempiensa kanssa. Valtioilla on velvollisuus tarjota suojelua sitä tarvitseville ihmisille.
- Kannusta, että vaikka maailman kriisit ovat suuria ja kaukana, voi jokainen aloittaa rauhan rakentamisen omassa lähipiirissä olemalla ystävällinen kaikille ja huomioimalla muiden oikeuksien toteutumisen.

VINKKI

Hankalien aiheiden käsittelyn tueksi Suomen UNICEFin [Katastrofi pelottaa lasta – miten toimia kotona?](#) -ohje (pdf)

Materiaalivinkkejä pakolaisuuden käsittelemiseen

- Suomen partiolaisten [Yli rajojen – menetelmäopas pakolaisuuden ja ennakkoluulojen käsittelyyn](#) (2018)
Suomen Partiolaisten Yli rajojen -globaalikasvatuksen menetelmäopas sisältää 12 toiminnallista tehtävää, jotka käsittelevät maailmanlaajuisia muuttoliikkeitä ja ihmisoikeuksia. Oppaan tavoitteena on tarjota innostavaa ja ajatuksia herättävää tekemistä.
- [Suomen Pakolaisavun globaalikasvatuksen materiaalipankki](#)
Suomen Pakolaisavun globaalikasvatuksen materiaalipankista löydät valmiita tehtäviä, tietoa ja muita vinkkejä pakolaisuuden ja kestävän kehityksen käsittelyyn monipuolisesti, innostavasti ja osallistaen. Materiaalipankista löytyy muun muassa:
 - Pakolaisuus pähkinäkuoressa -tietopaketti
 - Pakolaisuus Suomessa ja maailmalla -opas
 - Rauha, konfliktit ja kriisit –verkkoaineisto
- [Plan International Suomen Uusi kotini –virtuaalitodellisuusedokumentti ja opettajan materiaali](#)
”Miltä tuntuu olla lapsi, joka joutuu jättämään oman kotinsa? Astu yhteen maailman suurimmista pakolaisleireistä ja koe pakolaislapsen matka uuteen elämään 360°-tarinana. [...] Uusi kotini -kertomuksen kautta oppilailla on mahdollisuus tutustua pakolaiseksi joutuneen lapsen maailmaan ja todellisuuteen. Opetusmateriaalin ja tuntuunmittelmien tavoitteena on pohtia syvemmin pakolaisuuden ja muiden globaalien ilmiöiden eri syy-seuraussuhteita sekä kehittää oppilaan kriittistä ajattelua ja vahvistaa omaa toimijuuttaan globaalina kansalaisena.”

Oikeus nimeen ja kansalaisuuteen -harjoitus

”Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.”
7. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

”Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.”
8. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

8. Nimet kiertoon! -leikki ja keskustelu syntymärekisteröinnin merkityksestä (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, mitä tarkoittaa syntymärekisteröinti • pohtia, miksi oikeus nimeen ja kansalaisuuteen on tärkeä
TARVIKKEET 	paperia ja kyniä
KESTO 	20 min.
OPS 	1.–2. luokka. YM: T14, T15, S5 US: T6, T7, S3, ET: T1, T2, T8, S3 3.–6. luokka. YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3

OHJEET

Opettaja löytää perustietoa syntymärekisteröinnistä keskustelun tueksi Suomen UNICEFin sivuilta www.unicef.fi/unicef/tyomme-paakohteet/suojelu-rekisteroimattomat-lapset/ ja kansainvälisen [UNICEFin syntymärekisteröinti](#) -tietosivulta.

- Kerro, että seuraavaksi käsittelette lapsen oikeutta nimeen ja syntymärekisteröinnin tärkeyttä.
- Leikkikää Nimet kiertoon –leikki.
 - Anna jokaisen tehtäväksi kirjoittaa oma nimi paperille.
 - Kerro, että seuraavaksi oppilaat ottavat nimilapun mukaan ja lähtevät kiertämään luokkaa. Heidän tehtävänä on vuorotellen kätellä eri luokkatovereita ja esitellä itsensä – ja laittaa nimet kiertoon. Leikin juu on siinä, että joka kerta esittäytyessään oppilaat vaihtavat nimilappuja esittäytyjäparin kanssa. Leikistä pääsee pois saadessaan oman nimen ja nimilapun takaisin.
 - Ensimmäiselle parille he esittelevät itsensä omalla nimellään ”Hei minä olen ’oma nimi’”. Esittelyn jälkeen he vaihtavat nimilappuja ja saavat uudeksi nimekseen luokkakaverin nimen.

- Seuraavalle parille oppilaat esittäytyvät lapussa olevalla, edellisen parin nimellä: ”Hei, minä olen ’lappuun kirjoitettu, edellisen parin nimi’”. Esittäytymisen jälkeen oppilaat vaihtavat taas nimilappuja
- Peli loppuu, kun kaikki oppilaat ovat saaneet oman nimensä takaisin ja palanneet paikalleen istumaan. Opettaja voi myös lopettaa leikin aikaisemmin.
- Keskustelkaa leikistä. Miltä leikki tuntui? Miltä tuntui, kun kaikkien nimet koko ajan vaihtuivat?
- Keskustelkaa, milloin ja miksi on tärkeää, että tiedetään tarkalleen, kuka on kyseessä, eikä ihmistä esimerkiksi sekoiteta kaimaan eli toiseen samannimiseen (esimerkiksi lääkärissä (rokotukset, lääkkeet, terveystiedot), koulu, sosiaaliturva, pankkitili, aikuisena äänestäminen).
- Keskustelkaa, miten voidaan varmistua ihmisen henkilöllisyydestä. (henkilötunnuksen ja henkilöllisyystodistuksen avulla)

- Kerro, että Suomessa lapsi syntymärekisteröidään heti tämän syntyessä. Ihmisen ”rekisterinumero” on henkilötunnus, joita ei Suomessa ole kahta samanlaista. Nimi on tunnisteen, jonka lapsi saa Suomessa viimeistään muutaman kuukauden ikäisenä. Henkilöllisyys todistetaan passilla tai henkilökortilla ja lääkärissä ja apteekissa voi tunnistautua myös KELA-kortilla.

HUOM! Voitte selvittää, miten henkilötunnus määräytyy. Lisätietoja löydät [Väestörekisterikeskuksen henkilötunnus](#) -sivulta.

- Kerro, että syntymärekisteröinnin puute on suuri ihmisoikeusloukkaus maailmalla. [UNICEFin mukaan](#) joka neljänneltä alle viisivuotiaalta lapselta puuttui syntymätodistus vuonna 2017. Tämä haittaa lasten pääsyä terveydenhoitoon ja rokotettavaksi, kouluun ja sosiaaliturvan piiriin.
- Keskustelkaa, miksi lapsia ei rekisteröidä kaikkialla maailmassa. (Syyt liittyvät usein köyhyyteen: rekisteröintipaikalle on pitkä matka ja käsittelymaksut ovat kalliita ja -ajat pitkiä.)

PURKU:

- Kertaa, että Suomessa jokainen lapsi rekisteröidään tämän syntyessä henkilötunnuksen avulla. Henkilötunnus ja henkilörekisteri takaavat sen, että lapselle osataan tarjota heille kuuluvat sosiaaliturva, sairaanhoito ja rokotukset ja koulutus.
- Valtion tehtävänä on huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta. Jos lapsia ei virallisesti rekisteröidä maan kansalaisiksi, heille ei osata tarjota heille kuuluvia palveluita. Lisäksi, jos ei tiedetä, kuinka monta lasta tarvitsee esimerkiksi koulupaikan tai rokotuksen, ei näihin osata varata riittävästi rahaa.
- Maailmalla tehdään paljon töitä syntymärekisteröinnin puolesta. Esimerkiksi UNICEF tukee köyhien maiden viranomaisia tekemään rekisteröinnistä turvallista, maksutonta ja vaivatonta esimerkiksi tietotekniikkaa hyödyntäen.

Oikeus perheeseen ja huolenpitoon -harjoituksia

” Oikeus perheeseen ja huolenpitoon -harjoituksia ”Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.”

5. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

” Vanhemmilla tai joissain tapauksissa laillisilla huoltajilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava huoltajia lasten kasvatuksessa.”

18. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

” Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista. ”

9. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

9. Asimiinan tarina perheiden moninaisuudesta (1.–2. luokka)

TAVOITE 	• pohtia, mikä on perheen merkitys huolenpitäjänä • pohtia perheiden monimuotoisuutta tarinan kautta
TARVIKKEET 	Asimiinan tarina (LIITE) s. 33
KESTO 	30 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S1, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3

OHJEET:

- Kerro, että seuraavaksi luet Asimiinan tarinan, jonka aiheena on perhe. Pyydä oppilaita sulkemaan silmänsä ja kuuntelemaan tarinaa.
- Lue tarina.
- Keskustelkaa tarinasta
- Mitä Asimiina teki ja näki puistossa?
- Mitä isoäiti puhui perheistä?
- Mikä on isoäidin mukaan kaikkein tärkeintä perheessä?

PURKU:

- Kerro, että jokaisella lapsella on oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänen on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Lapsesta voi huolehtia myös joku muu turvallinen aikuinen, kuten Asimiinasta huolehti hänen isoäitinsä.
- Kerro, että vanhemmilla tai joissain tapauksissa laillisilla huoltajilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun

mukaisesti. Valtion on tuettava huoltajia lasten kasvatuksessa.

- Jokaisella lapsella on oikeus elää turvallisen perheen, turvallisen aikuisen kanssa, joka takaa hänelle huolenpitoa ja suojelua ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista.
- Perheitä on monenlaisia eikä ole olemassa yhtä oikeanlaista perhettä. Tärkeintä on, että lapsella on hyvä olla.

HUOM! Tilastokeskuksen [perheen määritelmä](#) poikkeaa kokemukseen perustuvasta perheen määritelmästä.

LÄHDE:

Harjoitus muokattu Suomen UNICEFin [Lapsen oikeudet toiminnallisesti varhaiskasvatuksessa](#) -oppaasta s.11–13 (2013)

10. Yhtä perhettä -harjoitus monenlaisista perheistä (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• käsitellä lapsen oikeutta perheeseen • ymmärtää, että perheitä on monenlaisia
TARVIKKEET 	Kyniä, paperia
KESTO 	45 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S1, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka: YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YH: T3, S1, S2

HUOM!

On tärkeää, että tunnet lapsiryhmäsi perhetilanteet ja että muokkaat harjoitusta niin, ettei se saa kenenkään lapsen oloa epämukavaksi. Varmistu, että lapset tuntevat olonsa mukavaksi eikä heitä kiusata, kun he esittelevät erilaisia perhemalleja. Korosta harjoituksessa tekoja, tunteita ja arvoja, jotka tekevät perheestä perheen.

OHJEET:

- Kerro, että seuraavaksi käsittelette monenlaisia perheitä eli monia eri tapoja liittyä yhteen ja elää ihmisten kanssa, joita pidämme perheenämme. Korosta, että lapset elävät monenlaisissa perheissä eikä ”normaalia” perhettä olekaan. Kerro, että perhe on huolenpidon ja hoivan perusyksikkö.
- Pitäkää yhdessä aivoriihi ja listatkaa niin monenlaisia perheitä kuin mahdollista. Mainitse niitä, joista ei ole vielä puhuttu.
 - Perheitä on monenlaisia. Monissa maissa tavantoinen perhemuoto on suurperhe tai laajennettu perhe, johon lukeutuu isovanhemmat ja usein myös muita sukulaisia.
 - Suomessa lapsiperhemuodoista käytetään esimerkiksi käsitteitä sateenkaariperhe, uusioperhe, yksinhuoltajaperhe, sijaisperhe, suurperhe ja ydinperhe. Lisäksi myös lapsettomat aikuiset muodostavat pariskuntana perheen. Tietoa perheistä löytyy [Tilastokeskuksen Väestötietosivulta](#).
- Pyydä jokaista lasta piirtämään perhe, jossa hän tällä hetkellä elää. Muistuta, että kaikki perheenjäsenet eivät välttämättä asu samassa paikassa. Rohkaise lasta sisällyttämään piirrokseseen yksityiskohtia perheestä (esimerkiksi nimi tai ikä).
- Anna oppilaiden esitellä piirroksensa omasta perheestään, jos he haluavat.

PURKU:

- Kerro, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vanhemmilla tai laillisilla huoltajilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista. Lisäksi valtion, eli myös opettajien, on kunnioitettava ja tuettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.
- Kertaa, että perheitä on monenlaisia eikä ole olemassa yhtä oikeanlaista perhettä. Tärkeintä on, että lapsella on hyvä olla ja että lapsella on elämässään turvallinen aikuinen, joka huolehtii hänestä.

LÄHDE:

Harjoitus muokattu [Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja](#). S. 172-173

11. Perhe – huolenpidon ja hoivan perusyksikkö (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• käsitellä lapsen oikeutta huoltajiin • ymmärtää perheen rooli huolenpidon ja hoivan perusyksikkönä
TARVIKKEET 	Kyniä, paperia, Lapsella on oikeus -kortit (LIITE) s. 34 (1.-4. luokka) tai Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä -moniste (5.–6. luokka) (LIITE) s. 35
KESTO 	30 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S1, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka: YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YH: T3, S1, S2

OHJEET:

Harjoituksen alustuksena toimii edellä oleva Yhtä perhettä -harjoitus.

- Kerro, että seuraavaksi pohditte, millä tavoin perheessä huolehditaan lapsesta.
- Pyydä oppilaita keskustelemaan parin kanssa, mitä asioita he tekevät arjessa perheensä kanssa ja millä tavoin perheen aikuiset huolehtivat lapsista.
- Kootkaa oppilaiden ajatuksia taululle.
- Pyydä oppilaita valitsemaan jokin taululle kirjoitettu asia ja piirtämään kuva, miten perheen aikuinen tai aikuiset huolehtivat tilanteessa lapsesta.
- Keskustelkaa, mihin lapsen oikeuteen lasten piirtämä kuva liittyy. Voit jakaa oppilaille tueksi Lapsella on oikeus -kortit tai Lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennettynä.

PURKU:

- Kerro, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vanhemmilla tai laillisilla huoltajilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista. Lisäksi valtion, eli myös opettajien, on kunnioitettava ja tuettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.
- Kertaa, että perheitä on monenlaisia eikä ole olemassa yhtä oikeanlaista perhettä. Tärkeintä on, että lapsella on hyvä olla ja että lapsella on elämässään turvallinen aikuinen, joka huolehtii hänestä.

Oikeus terveyteen ja riittävään elintasoon -harjoituksia

” Sopimusvaltiot tunnustavat, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydenti-
lasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen
tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät
varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan
oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista.”

24. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

” Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen
oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen,
moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta
riittävään elintasoon.”

27. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

12. Näkymättömät taudinaiheuttajat -mielikuvaharjoitus (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• käsitellä lapsen oikeutta terveyteen • ymmärtää, miten taudinaiheuttajat leviävät • ymmärtää, miten tautien leviämistä voi estää
TARVIKKEET 	taululiitu
KESTO 	10 min.
OPS 	1.-2. luokka: US: T6, S3, ET: T5, T6, T8, S3; 3.-6. luokka: T6, S2 US: T9, T11, S3, ET: T9, S3

OHJEET:

Toimii hyvin johdatusharjoituksena terveysteeman kä-
sittelyyn esimerkiksi ympäristötiedossa, uskonossa,
elämäntutkimustiedossa tai yhteiskuntaopissa.

- Pyydä oppilaat riviin luokan eteen.
- Levittäkää yhden oppilaan käsiin liitupölyä, minkä jälkeen hän kättelee rivin reunimmaista oppilasta.
- Käteltä oppilas kättelee vieressään olevaa oppilas-
ta, joka puolestaan kättelee vieressään olevaa op-
pilasta. Jokainen oppilas kättelee aina seuraavaa,
kunnes kättele etenee rivin päähän. (Huom! Käsii ei
saa pyyhkiä kätteleiden välillä ja oppilaat kättelevät
aina oikealla kädellä.)
- Katsokaa, miten pitkälle liitupöly kulkeutui. Pienikin
määrä pölyä kädessä lasketaan.
- Kerro oppilaille, että aivan kuten liitupöly, myös pö-
pöt leviävät, jos unohdamme pestä kädet kunnolla
vedellä ja saippualla. Taudit leviävät mikrobien ku-
ten virusten, bakteerien tai sienien kautta. Mikrobit
ovat niin pieniä, että niitä ei voi nähdä. Pöpöjen le-
viämistä voi estää hyvällä hygienialla.

- Keskustelkaa, millaisia yksinkertaisia asioita oppilaat
voivat tehdä tautien leviämisen estämiseksi. Esimer-
kiksi käsien pesu ennen ruokailua ja WC:ssä käynnin
jälkeen, hampaiden pesu aamuin ja illoin, suihkussa
käynti säännöllisesti, yskiminen kyynärtaipeeseen,
erityisen huolellinen käsienspesu, jos on itse kipeä.

PURKU:

- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus elää mah-
dollisimman terveenä ja oikeus terveydenhuoltoon.
Lisäksi valtioilla on velvollisuus lisätä ymmärrystä
ja tietoa terveystieteistä ja terveyskäyttäytymi-
sistä.
- Samaa tehtävää käytetään UNICEFin lapsiystävälli-
sissä kouluissa esimerkiksi useissa Afrikan maissa
lisäämään ymmärrystä hyvän hygienian ja käsi-
pesun merkityksestä.

TOIMINTATAPAEHDOTUS

Terveystenhoitaja vierailulle (1.–6. Luokka)
Lapsen oikeutta terveyteen voi käsitellä erinomaisesti kutsumalla terveydenhoitajan vierailulle. Voitte pyytää häntä kertomaan esimerkiksi suomalaisten perussairauksista, hygieniasta, rokotuksista, ruokavaliosta tai liikunnasta tai pitämään ensiapukoulutuksen.

LÄHDE:

Harjoitus on muokattu Suomen UNICEF:n [Vesi, elämän edellytys](#) -oppaasta s. 23 (2013)

13. "Sun kantsii välttää bakteeriä" – räppi terveyden puolesta (3.–6. luokka)

TAVOITE 	• miettiä, miten pysyä terveenä • pohtia, millaisia seurauksia sairastumisella voi olla esimerkiksi koulunkäyntiin • harjoitella luovaa itseilmaisua musiikin kautta
TARVIKKEET 	Paperia ja kyniä, motivointia varten jokin sopiva rap-kappale. (Voit valita oppilaiden kanssa myös jonkin muun musiikkilajin.)
KESTO 	1–2 oppituntia
OPS 	1.-2. luokka: MU: T4, US: T6, S3, ET: T5, T6, T8, S3; 3.-6. luokka: MU: T5, T6, S2 US: T9, T11, S3, ET: T9, S3

OHJEET:

- Kerro, että seuraavaksi teette räpin terveyden puolesta.
- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja oikeus terveydenhuoltoon. Voit kysyä, kuinka moni on käynyt lääkärissä tai saanut rokotteita (jokainen lapsi). Lisäksi valtioilla on velvollisuus lisätä ymmärrystä ja tietoa terveystieteistä ja terveystietoisuudesta – esimerkiksi opettajien on koulussa käsiteltävä terveystieteistä, kuten hyvää hygieniää ja terveellistä ruokaa.
- Keskustelkaa oppilaiden kanssa, millä eri tavoin terveyttä voi edistää. Mikä merkitys puhtaalla vedellä ja hyvällä hygienialla on ihmisten terveyteen? Entä elintavoilla?
- Soita tunnin alussa valitsemasi kappale oppilaille. Voitte myös keskustella rap-musiikkityylistä ja sanoitusten kantaaottavuudesta.
- Jaa oppilaat pienryhmiin tai sopikaa, että teette koko luokalla yhteisen biisin.
- Ohjeista oppilaita valitsemaan jokin teema (hygieniä, ruoka, elintaso, lääkäri, rokotukset) ja tekemään rap-riimejä tai muun musiikkilajin sanoituksia, jotka kertovat valitusta teemasta
- Ennen kuin oppilaat aloittavat sanoitusten kirjoittamisen, voitte koota taululle joitakin sanoja, joiden täytyisi löytyä kappaleesta. Tällaisia sanoja voivat olla esimerkiksi BAKTEERI, KOULU, HYGIENIA, KIPU, VESI, KÄSIENPESU, AIVASTUS, LÄÄKÄRI, ROKOTE, RUOKA. Jos teette yhteistä biisiä, voit kerätä oppilailta riimejä tai lauseita.
- Pyydä oppilaita kirjoittamaan lyriikat.
- Äänittäkää laulu esimerkiksi puhelimen tai tabletin sanelimella tai jollain musiikintekosovelluksella.
- Esittäkää kappaleet joko luokalle, aamunavauksessa tai koko koululle.

PURKU:

- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja oikeus terveydenhuoltoon. Lisäksi valtioilla on velvollisuus lisätä ymmärrystä ja tietoa terveystieteistä ja terveystietoisuudesta. Lisäksi lapset voivat edistää oman ja lähipiirinsä terveyttä hyvällä hygienialla ja terveystietoisuudella.

JATKOEHDOTUS:

Voitte toteuttaa valistuskampanjan hyvästä hygieniasta räpin sijaan monin eri tavoin. Voitte tehdä esimerkiksi julisteen, gallupin, blogitekstin, näytelmän tai aamunavauksen hyvän hygienian merkityksestä.

LÄHDE:

Harjoitus on muokattu Suomen UNICEFin [Vesi, elämän edellytys](#) -oppaasta s. 29 (2013)

14. Rauhan tarina – sairaalahoidon turvin aikuiseksi -video ja keskustelu (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• oivaltaa, että valtion tehtävänä on tarjota julkinen terveydenhuolto • oivaltaa, että oikeuksien toteutumista on mahdollista edistää
TARVIKKEET 	Elämän onnellisin päivä – Rauhan tarina -video, UNICEF (2017, 4:58 min.)
KESTO 	15 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S1, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka: YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YH: T3, S1, S2

OHJEET:

- Katsokaa [Elämän onnellisin päivä – Rauhan tarina](#) -video ja pyydä oppilaita pohtimaan katsoessaan:
 - Miksi Rauha ei päässyt heti lääkäriin?
 - Miksi oli ongelmia saada lääkettä?
 - Miten lopulta lääkkeen saaminen lopulta onnistui?
- Keskustelkaa videosta kysymysten avulla.
- Kysy oppilailta, kuinka moni on joskus ollut lääkärissä tai sairaalassa.
- Keskustelkaa, kuka maksaa sairaalahoidon.
 - Hoito kustannetaan verovaroin. Suomessa esimerkiksi lasten hammashoito on maksutonta ja rokotusohjelma on maksuton. Useimmiten potilaat tai asiakkaat maksavat asiakasmaksun, joka on huomattavasti hoitokustannuksia alhaisempi, esimerkiksi synnytys maksaa valtiolle noin 1200 euroa ja perheelle noin 38,1 euroa / vuorokausi. (STM, 2017. <https://stm.fi/terveydenhuollon-maksut>, YLE 2015 <https://yle.fi/uutiset/3-8326137>)
 - Kerro, että lisäksi joillain perheillä saattaa olla vakuutus, jonka avulla pääsee myös yksityisen terveydenhuollon palveluihin.

PURKU:

- Kertaa, että jokaisella lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa. Valtion tehtävänä on huolehtia, ettei yksikään lapsi jää vaille näitä terveyspalveluita.
- Jotkut maat ovat todella köyhiä tai esimerkiksi sodan tai katastrofin keskellä, eikä niissä ole toimivia tai riittäviä terveydenhoitopalveluita. Tällöin lapsen oikeus terveyteen ei toteudu. Monet järjestöt ja muut maat yrittävät tällöin auttaa, jotta jokainen lapsi saisi tarvittavan hoidon.

Oikeus koulunkäyntiin, tietoon ja oppimiseen -harjoituksia

”Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.”

17. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

”Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.”

28. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

”Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista.”

29. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

15. Mitä koulu merkitsee? -video ja keskustelu (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• ymmärtää, että koulunkäynti on jokaisen lapsen ihmisoikeus • pohtia, miksi koulunkäynti on tärkeää
TARVIKKEET 	Paperia ja kyniä, Mitä koulu merkitsee -video, UNICEF (2017, 3:52)
KESTO 	15 min.
OPS 	1.–2. luokka: YM: T14, T15, S5 US: T5, T6, T7, S1, S3, ET: T1, T2, T4, T5, T8, S3 3.–6. luokka: YM: T3, S6 US: T9, T11, S3, ET: T4, T9, S3, YH: T3, S1, S2

OHJEET:

- Pyydä oppilaita keskustelemaan pareittain, miksi heistä on tärkeää käydä koulussa. Pyydä oppilaita kirjoittamaan tai piirtämään asioita paperille. Voit kirjoittaa tukikysymyksiä: Mitä oppilaat oppivat koulussa? Mihin näitä taitoja tarvitaan? Mitä koulussa opittuja taitoja lapset tarvitsevat aikuisena? Mitä tapahtuisi, jos oppilaat eivät kävisi enää koulussa?
- Pyydä oppilaita kertomaan asioita, joita he keksivät.
- Kerro, että seuraavaksi katsotte [Mitä koulu merkitsee](#) -videon. Pyydä oppilaita pohtimaan videota katsoessaan, miksi koulunkäynti on tärkeää Tiavinan ja muiden lasten mielestä.
- Keskustelkaa, olivatko videon lasten ja luokan oppilaiden keksimät asiat samankaltaisia.

PURKU:

- Kertaa, että lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa, eikä lasta saa syrjiä mistään syystä, esimerkiksi ulkonäön tai perheen aseman, asuinpaikan tai varallisuuden takia. Lasten oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on valtion vastuulla.
- Jokaisella lapsella, riippumatta tämän kotimaasta on oikeus käydä koulua ja saada laadukasta opetusta. Valtion velvollisuutena on huolehtia, että jokaisen oikeus koulunkäyntiin toteutuu.

JATKOHarjoitus

Toimiva jatkoharjoitus on osassa 3. oleva harjoitus *Miksi minä pääsen kouluun ja joku toinen ei?*

16. Mieli-pidejane koulunkäynnistä (1.–6. luokka)

TAVOITE 	• pohtia, mitä kaikkea liittyy oikeuteen käydä koulua • harjoitella mielipiteen ilmaisemista ja sen perustelua • harjoitella muiden näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista • harjoitella demokratiataitoja
TARVIKKEET 	tilaa liikkua
KESTO 	20–30 min.
OPS 	1.–2. luokka: ÄI: T9, S1, YM: T14, S2, US: T5, T8, S3, ET: T1–T4, S1. 3.–6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3

OHJEET

- Pyydä oppilaat seisomaan riviin.
- Kerro, että he seisovat kuvitteellisella mieli-pidejanealla. Janan toinen pääty (esimerkiksi luokan toinen seinä) tarkoittaa ”täysin samaa mieltä” ja janan toinen pääty (esimerkiksi luokan vastakkainen seinä) tarkoittaa ”täysin eri mieltä”.
- Kerro, että seuraavaksi esität väitteitä, joihin oppilaiden tulee vastata siirtymällä siihen kohtaan janaa, mikä edustaa heidän mieli-pidettään.
- Esimerkkiväitteitä koulunkäynnistä
 - Koulua on liikaa.
 - Läksyjä ei pitäisi olla ollenkaan.
 - Koulussa pitäisi käyttää koulupukua.
 - Koulussa pitäisi olla enemmän välitunteja.
 - Oppilaat saavat vaikuttaa siihen, mitä koulussa tehdään.
 - Opettajat kohtelevat oppilaita tasapuolisesti ja reilusti.
 - Koulunkäynti on tärkeää.
 - Huono työrauha rikkoo lapsen oikeuksia.
 - Pystyn opiskelemaan hyvin luokassani.
 - Koulunkäynti on kivaa.
- Kysy jokaisen väitteen jälkeen oppilailta eri kohdista janaa perusteluita paikan valinnalle. Oppilaat saavat vaihtaa paikkaa, mikäli muuttavat mieltään. Koeta saada oppilaat vastaamaan toistensa kommentteihin ja keskustelemaan.

HUOM! Jos keskustelu ajautuu jottain ihmisryhmää tai sukupuolta syrjiväksi, ohjaa keskustelu takaisin ihmis-oikeusperustaiseksi esimerkiksi muistuttamalla, että ketään ei saa syrjiä ja jokaisella on yhtäläiset oikeudet.

PURKU:

- Kertaa, että lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle ja jokaisella lapsella on oikeus saada tietoa ja päästä kouluun. Lapsen oikeuksiin on kirjattuna lapsen oikeus ilmaista mieli-piteensä siten, ettei se loukkaa muiden oikeuksia, ja lapsen oikeus osallistua ikätasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon.

Lähteet

tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin

Tietosivuja lapsen oikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksesta

[Lapsen oikeudet -tietosivu](#), Suomen UNICEF

[Lapsen oikeudet -tietosivusto](#), Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto

[Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child](#): Fully Revised Third Edition, (Lapsen oikeuksien käsikirja), UNICEF

[Ihmisoikeuskasvatus](#), Ihmisoikeuskeskus

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen Suomen UNICEFiltä

[Lapsen oikeudet toiminnallisesti](#) -opas, Suomen UNICEF (2015)

”Opas on tarkoitettu tukemaan kasvattajia lasten ihmisoikeuskasvatuksessa. Osa harjoitusten esimerkeistä on koulumaailmasta, mutta opas soveltuu hyvin myös muihin kasvatusympäristöihin.”

[Oikeuden aika! -opas lapsen oikeuksiin](#), Suomen UNICEF (2004, 2009)

”Opas esittelee tiiviisti, mitä ovat lapsen oikeudet ja antaa vinkkejä opettajalle aiheen käsittelyyn oppilaiden kanssa. Opas perustuu harjoituksiin, joiden kautta oppilas oppii hahmottamaan, mitä lapsen oikeudet ovat ja mikä on niiden merkitys itselle ja lapsille muualla maailmassa”

[UNICEF-kävely](#), Suomen UNICEF

”UNICEF-kävely on kouluille suunnattu liikunta- ja varainhankintatapahtuma sekä opettajalle monipuolinen työkalu opetussuunnitelman mukaiseen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen.”

[Ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalit](#), Suomen UNICEF

” UNICEFin ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalien avulla voit käsitellä lapsen oikeuksia ja kestävän kehityksen tavoitteita osana opetusta.”

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen muilta toimijoilta

[Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja](#), Euroopan Neuvosto (2012)

”Compasito antaa perustiedot lapsen ihmisoikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteista niin eurooppalaisessa kuin laajemmassa kansainvälisessä perspektiivissä. Teos sisältää 40 vaikeustasoltaan vaihtelevaa käytännön harjoitusta sekä vinkkejä konkreettisiksi toimintaideoiksi harjoitusten jälkeen. Harjoitukset on tarkoitettu 6–13-vuotiaille.”

[Ihmisoikeudet.net -sivusto](#), Ihmisoikeusliitto

”Sivustoon on koottu perustiedot ihmisoikeuksista: Ihmisoikeuksien historia, tärkeimmät oikeudet, ihmisoikeussopimukset ja eri valvontamekanismit. Oikeuksien toteutumista tarkastellaan eri globaali-kasvatukseen liittyvien teemojen kautta kansainvälisesti ja Suomessa. Sivustolla on materiaalia ja harjoituksia kasvattajien käyttöön.”

[Gloaalikasvatuksen vinkkipankki](#), Gloaalikasvatusverkosto

”Gloaalikasvatuksen vinkkipankista löytyy lukuisia ideoita siihen, miten gloaalikasvatusta voi toteuttaa käytännössä. Vinkkeihin on koottu järjestöjen tuottamia materiaaleja ja opetusmenetelmiä gloaalikasvatuksen teemoista. Tarjolla on myös koulutusvinkkejä ja moneen oppiaineeseen sopivia kouluvierailuja.”

[Gloaalikoulu](#), Plan International Suomi

”Planin gloaalikoulu on gloaalikasvatuksen kokonaisuus, joka tarkastelee globaaleja kehityskysymyksiä erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Se tarjoaa käyttäjilleen monipuolisia välineitä maailman ymmärtämiseen ja muuttamiseen.”

[Lasten sivut](#), Lapsiasiavaltuutetun toimisto

”Lasten sivut soveltuvat alakouluissa monen oppiaineen ja myös oppiaineiden rajat ylittävään opetukseen. Sivuilla kerrotaan lapsen oikeuksista erilaisten hahmojen ja heidän maailmojensa kautta. Kukin hahmo edustaa tiettyä lapsen oikeutta. Jokaisen hahmon maailmasta löytyy tehtävää, katsottavaa tai kuultavaa. Sivuilta löytyy myös vinkkejä erilaisiin ongelmiin ja huoliin, joita lapset voivat kohdata. Sivut on suunniteltu siten, että lapsi pystyy käyttämään sivua itsenäisesti.”

[Monimuotoiset perheet](#) -verkosto

”Monimuotoisista perheistä kertovaa opetusmateriaalia ammattilaisille ja opiskelijoille.”

[Sateenkaarisanasto](#), Seta

”Sanasto sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.”

Kaikki mukaan leikkiin! -näytelmät (LIITE)

Näytelmän tilanne:

Oppilaat leikkivät koulun pihalla. Yksi lapsi jää aluksi leikin ulkopuolelle ja on yksinäinen ja surullinen. Miten leikkijät ratkaisevat tilanteen?

Näytelmän tilanne:

Lapset leikkivät kotileikkiä. Leikkijöillä tulee kina rooleista, koska kaksi leikkijää haluaa saman roolin. Miten leikkijät ratkaisevat kiistan niin, että kaikille jää hyvä mieli?

Näytelmän tilanne:

Lapset leikkivät hippaa ja leikissä tulee riitaa leikkijöiden välille. Miten riita ratkaistaan ja sovitaan, jotta kaikille jää hyvä mieli?

Näytelmän tilanne:

Luokassa on ollut viimeisellä tunnilla leikkitunti. Kellon soidessa legoilla leikkineiden ryhmän lapset nousevat ja ovat lähdössä kotiin. Sotkut meinaavat jäädä yhden oppilaan siivottavaksi. Miten lapset lopulta sopivat, että siivous on osa leikkiä ja kaikkien leikkijöiden yhteinen tehtävä?

Näytelmän tilanne:

Oppilaat leikkivät päiväkotilapsia, joka kinastelevat leluista. Yksi lapsi tönäisee toista vahingossa niin, että tämä kaatuu oikeasti ja satuttaa kätensä. Miten lapset selvittävät tilanteen?

Näytelmän tilanne:

Oppilaat haluavat leikkiä välitunnilla koko luokan kesken. Osa lapsista haluaa leikkiä kirkonrottaa ja osa lapsista haluaa leikkiä piilosta. Miten lapset ratkaisevat tilanteen niin, että kaikille jää hyvä mieli?

Asimiinan tarina: Perheet puistossa (LIITE)

Eräänä aamuna Asimiina heräsi innoissaan. Isoäiti oli nimittäin edellisenä päivän luvannut, että heti aamutoimien jälkeen he lähtisivät kaupungille kävelyllä ja Asimiina pääsisi myös leikkimään kaupungin suureen leikkipuistoon. Asimiina nousi sängystä reippaasti ja säntäsi kasvo- ja hammaspesulle. Harjattuaan hiuksensa hän ryntäsi hirmuista vauhtia takaisin huoneeseensa pukeutumaan. Asimiina ei olisi malttanut enää odottaa kaupungille pääsyä ja sen vuoksi hän myös söi isoäidin valmistaman aamupuuron ennätysvauhtia. Viimein isoäitikin oli syönyt ja he pääsivät matkaan.

Vaikka kello oli vasta yhdeksän, puistossa oli jo paljon leikkijöitä. Isoäiti meni penkille istumaan. Asimiina syöksyi ensimmäisenä keinumaa ja alkoi katsella ympärilleen. Hän huomasi, että viereisessä keinussa oli poika, joka puhui äitinsä ja pienen veljensä kanssa kiel-tä, jota Asimiina ei ymmärtänyt. Hiekkalaatikolla leikki ainakin neljä ihan saman näköistä punahiuksista lasta. Asimiina toivoi, että hänelläkin olisi omia sisaruksia, joiden kanssa leikkiä. Hän näki lapsia, jotka olivat tulleet äitinsä tai isänsä kanssa, lapsia, jotka olivat tulleet

isovanhempiensa kanssa aivan kuin hänkin sekä muutamien lapsen, jotka olivat tulleet puistoon yksin. Keinuttuaan aikansa Asimiina olisi halunnut vielä mennä kiipeilytelineeseen, mutta ei uskaltanutkaan, kun huomasi, että siellä oli joukko isoja poikia. Asimiina päätti odottaa vuoroaan ja päästyään hetkeksi kiipeilemään, hän lähti tyytyväisenä kotiin pitäen isoäidin kädestä kiinni.

Kotona Asimiina kysyi Isoäidiltä ihmeissään, että miksi hänellä ei ole veljiä tai siskoja. Asimiina ihmetteli myös, miksi toiset lapset olivat puistossa vanhempiensa ja toiset isovanhempiensa kanssa. Isoäiti selitti Asimiinalle, että kaikki perheet ovat erilaisia ja erikokoisia, mutta he kaksi ovat toistensa perhe ja pitävät toisistaan huolta. Tärkeä ei ole se, ketä perheeseen kuuluu vaan se, että jokaisesta lapsesta pidetään huolta, sillä se on lapsen oikeus. Illalla Asimiina käpertyi Isoäidin kainaloon sohvalle tutkimaan Isoäidin sanaristikkoa. Yleensä Asimiina nukahti omaan sänkyynsä eläinkirjaa lukien, mutta tänä iltana hän nukahti Isoäidin syliin. Siinä oli hyvä olla.

(Lähde Suomen UNICEF: [Lapsen oikeudet toiminnallisesti varhaiskasvatuksessa](#) s.13)

Lapsella on oikeus -kortit (LIITE)

Lasta ei saa syrjiä mistään syystä. Oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle.	Lapsella on oikeus yksityisyyteen eikä hänen asioitaan saa kertoa turhaan eteenpäin.
Aikuisten pitää ajatella lapsen parasta aina, kun he tekevät päätöksiä, jotka liittyvät lapseen.	Lapsella on oikeus saada tietoa, esimerkiksi siitä, mitä maailmassa tapahtuu.
Valtion, poliitikkojen ja viranomaisten tehtävänä on huolehtia, että oikeudet toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla.	Pakolaislapsia pitää suojella.
Lapsella on oikeus omaan nimeen ja kansalaisuuteen.	Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida.
Lapsella on oikeus elää vanhempiensa tai muun turvallisen aikuisen kanssa.	Lapsella on oikeus elää terveenä ja päästä tarvittaessa lääkäriin.
Lasta pitää suojella väkivallalta ja kaikelta hyväksikäytöltä ja kaltoinkohtelulta.	Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi koulua.
Lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin ikätasonsa mukaisesti.	Lapsella on oikeus elämään.
Lapsella on oikeus kertoa, mitä mieltä on, kunhan ei loukkaa muiden oikeuksia.	Jokaisella on oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.
Lapsella on oikeus leikkiä.	Lapsella on oikeus levätä.
Lapsella on oikeus taide- ja kulttuurielämään.	Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan, terveyttään tai kehitystään.

Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä (LIITE)

1. Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.	2. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
3. Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.	4. Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.
5. Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.	6. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
7. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.	8. Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.
9. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.	10. Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvollisuus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja viivyttämättä.
11. Valtioiden on estettävä lasten laittomat kuljetukset maasta.	12. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
13. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.	14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, oman tunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.

1. Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.	2. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.
3. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.	4. Vanhemmillä on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.
5. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.	6. Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.
7. Lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.	8. Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.
9. Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.	10. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
11. Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.	12. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.
13. Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.	14. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.
15. Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.	16. Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaankuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.

1. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuuri-elämään.	2. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
3. Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.	4. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
5. Valtioiden on estettävä lapsikauppa.	6. Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.
7. Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vangitsemista on käytettävä vasta viimeisenä keinona ja tällöin lasta on kohdeltava inhimillisesti ja hänen ikänsä huomioon ottaen.	8. Alle 18-vuotiasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia. (Ikäraja nostettu lisäpöytäkirjassa viidestätoista kahdeksaentoista vuoteen.)
9. Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä.	10. Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.
11. Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.	12. Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.
13. Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.	14. Valtioilla on velvollisuus raportoida säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta.
15. Erityisjärjestöillä, UNICEFilla ja muilla YK:n elimillä on oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytönpanoa.	16. – 54. Nämä artiklat koskevat sopimukseen liittymistä, sen voimaantuloa ja muutoksia.